

Rapport van het voorbereidingscomité voor de Publicatieprijs Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) 2019 - 2020

April 2021

De Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) is een onafhankelijke organisatie, die gevraagd en ongevraagd adviseert over veiligheidsissues. Elke twee jaar reikt de SMV een publicatieprijs uit aan de auteur(s) van een publicatie over een onderwerp op het brede terrein van veiligheid en veiligheidszorg. In 2021 zal de SMV opnieuw de Publicatieprijs SMV uitreiken.

Selectiecriteria

Een voorbereidingscomité (de zogenaamde leescommissie) heeft publicaties verzameld die voor de prijs in aanmerking komen en draagt een shortlist met maximaal vijf publicaties voor aan de jury. Criteria die bij het selecteren van de boeken relevant zijn:

- de prijs wordt niet voor een oeuvre maar voor een individuele publicatie toegekend;
- er mogen maximaal drie auteurs/medewerkers bij een publicatie zijn betrokken;
- met 'publicatie' wordt bedoeld: een boek of een bundeling van essays of andere artikelen, welke minimaal veertig bladzijden beslaat;
- publicaties dienen in principe in het Nederlands of in uitzonderlijke gevallen in het Engels te zijn geschreven. Bij Engelstalige publicaties geldt wel dat er een relatie moet zijn met veiligheidsvraagstukken in het Nederlandse taalgebied;
- eerdere winnaars kunnen opnieuw meedingen, maar het tweede werk zal van een hoger niveau moeten zijn dan het eerste;
- uitgezonderd van deelname zijn door de SMV uitgegeven publicaties. Eveneens van deelname uitgesloten zijn publicaties van juryleden of leden van de leescommissie, tenzij de auteurs zich terugtrekken uit de jury of de commissie. Ook medewerkers van de SMV zijn uitgesloten van deelname.

Daarnaast worden voor plaatsing op de shortlist nog de volgende criteria gehanteerd:

- de publicatie dient wetenschappelijk en/of maatschappelijk relevant te zijn;
- het betoog – wetenschappelijk of journalistiek – dient wat betreft de bronnen en de gebruikte methoden en technieken gedegen onderbouwd te zijn;

- het gevoerde betoog dient origineel te zijn en gevestigde oordelen of opgelegde denkkaders kritisch te benaderen;
- het taalgebruik dient helder te zijn en toegankelijk voor professionals in de veiligheidszorg.

Selectieproces van te beoordelen publicaties voor de Publicatieprijs SMV 2021

In totaal zijn bijna 200 titels door de leescommissie nader beschouwd. Die verzameling publicaties is tot stand gekomen door:

- aanmeldingen van auteurs of betrokkenen uit hun omgeving naar aanleiding van een oproep door de SMV;
- bijhouden van het overzicht van nieuwe publicaties in de nieuwsbrief van de Nederlandse Vereniging voor Criminologie (NVC) ‘*De criminoloog*’;
- raadpleging van de mediatheek van de Politieacademie te Apeldoorn¹;
- raadpleging van diverse nieuwsbrieven van uitgeverijen in Nederland en België.
- persoonlijke navraag bij uitgeverijen in Nederland en België;
- persoonlijke navraag bij hoogleraren en medewerkers van vakgroepen voor strafrecht en criminologie aan Nederlandse en Vlaamse universiteiten.

Shortlist

Voor de jury van de Publicatieprijs SMV 2019 – 2020 draagt de leescommissie de volgende publicaties voor.

1. Remco Spithoven (2020), *Verbonden risico's. Maatschappelijke veiligheid in de black box society*, Den Haag: Boom Criminologie.

Dit boek is een veelomvattend werk over wetenschappelijke kennis rond maatschappelijke veiligheid in het digitale tijdperk. Zowel de beveiliging van systemen, als het gebruik van data voor de opsporing, als soorten van cybercrime en –security worden belicht. Het boek past uitstekend in de huidige tijdsgeest. Juist nu tijdens Corona crisis is iedereen in de digitale wereld gestort, maar zijn we ons wel voldoende bewust van de gevaren? Zijn we voldoende beveiligd? Wat kan er allemaal gebeuren? Van cyberpesten tot d-dos aanvallen. Het komt in het boek naar voren.

De kracht van deze publicatie is de doorvertaling naar stappen voorwaarts richting maatschappelijke cyberweerbaarheid. Ook overheden kunnen op grond van deze publicatie aan de slag. Waar veel publicaties blijven hangen bij: ‘cyber space is voornamelijk in private handen en kent geen wetten en regels waardoor criminaliteit floreert en gebruikers kwetsbaar zijn’, biedt dit boek relevante handreikingen. Kortom, Spithoven pleit voor meer aandacht voor digitale veiligheid van maatschappij, overheid en bedrijfsleven

¹ Met dank aan Marije van den Bremen van de mediatheek van de Politieacademie te Apeldoorn.

2. Bauke Koekkoek (2019), *De kwestie van verwarde personen: naar een andere benadering van onbegrepen gedrag*, Tiel: LannooCampus.

In deze literatuurstudie schetst Bauke Koekkoek de hopeloze en uitzichtloze manier waarop met verwarde personen in de huidige maatschappij wordt omgegaan. Problemen worden gereduceerd tot een 'sociaal tekort', een 'medische stoornis' of een 'veiligheidskwestie'. De oplossingen van het probleem worden vervolgens gezocht in drie zorgkolommen; 'sociale', 'psychische' of 'beveiligde' zorg. Die zorg organiseren we het liefst zo lokaal mogelijk, eventueel regionaal en zeer uitzonderlijk nationaal. De verantwoordelijkheid voor de aanpak is diffuus. Dan weer neemt de ene instantie, dan weer de andere instantie het voortouw. Daar komt bij dat de druk van burgers op professionals om de problemen op te lossen is toegenomen. Er ontwikkelen zich verschillende klemsituaties zoals:

- de rolverdeling tussen burgers, professionals en overheid. Burgers eisen snelle oplossingen, professionals zijn gretig en zoeken de oplossing in escalatie in de aanpak (het doorverwijzen naar een vorm van zwaardere zorg, de wijkagent verwijst naar het Veiligheidshuis, de huisarts naar een medisch specialist, een sociaal teamwerker naar de jeugdzorg, enz.), de overheid weifelt tussen enerzijds koesteren van de publieke sector en het niet willen verliezen van kiezers en anderzijds het benadrukken van eigen verantwoordelijkheid en het willen beheersen van kosten, de publieke sector kost immers veel geld;
- de effecten van de inspanningen in de publieke sector zijn moeilijk vast te stellen. Een sluitende aanpak van de kwestie van verwarde personen is onmeetbaar. We kiezen dus voor procesindicatoren, instroom, uitstroom, activiteiten en kosten, die niets zeggen over welke baat eindgebruikers hebben van inspanningen van professionals en de overheid.

Het is een sterk boek rond een actueel thema met een heldere beschrijving van hoe het onderwerp vanuit verschillende instanties anders wordt bekeken (gemeente, politie, zorg, et cetera). Er komen concrete en prijzenswaardige suggesties in beeld om de situatie te verbeteren. Jammer is dat het nieuwe sociale contract tussen burgers en overheid, die de auteur als oplossing voorstelt, erg summier is uitgewerkt.

3. Huib Modderkolk (2020), *Het is oorlog. Maar niemand die het ziet*, Amsterdam: Uitgeverij Podium.

In dit boek komt de schaduwzijde van digitale technologie meeslepend in beeld. De auteur maakt op een toegankelijke en verhalende wijze duidelijk welke grote belangen burgers, bedrijven en overheden hebben in het (malafide) gebruik van internet. De focus verschuift gemakkelijk van interstatelijk inlichtingenwerk naar een puber die KPN hackt op een zolderkamer in Dordrecht. Het is een maatschappelijk zeer relevant boek waarin klip en klaar

naar voren welke ontwrichtende effecten zijn verbonden aan onzichtbare cyberrisico's en hoe prangend de uitdaging is deze wereld te begrijpen om effectief met risico's en uitwassen om te gaan.

Met behulp van veel voorbeelden bewijst Modderkolk dat we vaak niet weten wat er om ons heen gebeurt en kan gebeuren. Cyberaanvallen worden door niet-bevriende regeringen ingezet die zich achter een hacker (of een groep) hackers verschuilen. Zulke aanvallen kunnen gepaard gaan met ondeugdelijk maken van communicatiesystemen, maar ook banken, winkels, havens, (lucht)havens en andere bedrijven en sleutelpunten van het dagelijkse leven worden lamgelegd.

Het boek is een sterk staaltje onderzoeksjournalistiek, gebaseerd op reisverhalen in binnen- en buitenland, opvragen van documenten, interviews met belangrijke spelers als bijvoorbeeld Snowden, gesprekken met medewerkers van de AIVD en politie. Modderkolk hanteert een uitgebreide bronvermelding.

4. Vasco Lub en Tom de Leeuw (2019), *Politie en actief burgerschap: een veilig verbond? Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten*, Den Haag: Politie & Wetenschap.

In dit boek wordt verslag gedaan van een uitgebreid etnografisch onderzoek naar verschillen en overeenkomsten in de samenwerking tussen politie en actieve burgers in veilige en niet-veilige wijken. Casestudies worden onderling vergeleken. De onderzoekers maken gebruik van (participerende) observatie, interviews en analyse van buurtapp-communicatie. Uit het onderzoek komen verschillende vormen van effectieve samenwerking naar voren, bijvoorbeeld op de aanpak van heling, diefstal en preventie van inbraken. Maar ook is duidelijk dat de politie nog vaak op grote afstand staat van actieve burgers. De focus van de politie is nog altijd reactief. Urgente meldingen van actieve burgers krijgen voorrang. Met deze opstelling laat de politie steken vallen bij het verkrijgen van relevante informatie over bijvoorbeeld minder zichtbare ondermijnende vormen van criminaliteit.

Interessant is de observatie dat actieve bewoners steeds meer ruimte claimen én krijgen. Dat kan positief uitpakken, maar deze sociale controle van burgers kan ook averechtse gevolgen hebben. Dat kan het geval zijn als actieve burgers zelf gaan opsporen of verdachte personen staande houden. In tegenstelling tot de politie hebben burgers doorgaans deze bevoegdheden niet en handelen zij regelmatig al dan niet bewust uit eigen belang.

De onderzoekers adviseren de politie om actief burgerschap op het gebied van veiligheid in goede banen te leiden. Dat kan alleen door meer betrokken te zijn in de leefsfeer van bewoners. Daarnaast raden zij de politie aan meer gebruik te maken van burgerfora en het informatiebeheer van digitale communicatiekanalen met burgers zoals buurtapps te verbeteren.

Het boek is een goed leesbaar verslag van een creatief opgezet onderzoek dat uitmondt in aanbevelingen waar de politie haar voordeel mee kan doen.

Verdere procedure

Uit de genomineerde publicaties kiest een jury de winnende publicatie, die wordt beloond met een bescheiden geldbedrag en een oorkonde. Traditiegetrouw wordt rond het thema van de winnende publicatie een conferentie georganiseerd. Deze conferentie zal vermoedelijk in het najaar van 2021 plaatsvinden.

De jury bestaat uit:

- prof.mr. Ybo Buruma (voorzitter), lid Hoge Raad en hoogleraar Strafrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen
- prof.dr. Charlotte Colman, hoogleraar criminologie aan de Universiteit Gent
- mr. Sadik Harchaoui, chef de mission van Society Impact Den Haag
- drs. Martin Sitalsing, politiechef van de eenheid Midden-Nederland
- drs. Lodewijk Gunther Moor (adviseur).

Bijlage 1

Eerdere winnaars van de Publicatieprijs SMV

1992 – *Naar een vernieuwde statistiek voor de reguliere politiediensten in België*, Willy Bruggeman

1994 – *De strafrechtelijke handhaving van bestuurswetten*, Ybo Buruma

1996 – *Het politiecomplex. Over de samenwerking tussen politie, bijzondere opsporingsdiensten en particuliere recherche*, Bob Hoogenboom

1998 – *Eindrapport georganiseerde misdaad in Nederland*, Cyrille Fijnaut, Frank Bovenkerk, Gerben Bruinsma en Henk van de Bunt

2001 – *Dienaren van het gezag. De Amsterdamse politie tijdens de bezetting*, Guus Meershoek

2003 – *De veiligheidsutopie. Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf*, Hans Boutellier en *Geweld als uitdaging: de betekenis van agressief gedrag bij jongeren*, Gabriël van den Brink

2005 – *Samenwerken en netwerken in de lokale veiligheidszorg*, Jan Terpstra en Roderik Kouwenhoven

2007 – *Marokkaanse lieverdjes. Crimineel en hinderlijk gedrag onder Marokkaanse jongeren*, Hans Werdmölder

2009 – *Kapot moeilijk. Een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongeren*, Jan Dirk de Jong

2011 - *Overtuigend bewijs. Indammen van rechterlijke dwalingen*, Peter van Koppen

2013 - *Verraderlijk gewoon. Licht verstandelijk gehandicapte jongeren, hun wereld en hun plaats in het strafrecht*, Marigo Teeuwen

2015 - *De gekooide recherche. Het ware verhaal achter de matige prestaties van de Nederlandse opsporing*, Michiel Princen

2018 - *What matters in policing? Change, values, and leadership in turbulent times*, Auke van Dijk, Frank Hoogewoning & Maurice Punch

Bijlage 2

Samenstelling leescommissie

Mr. Karijn van Doorne, VNO-NCW en MKB Nederland

Shanna Mehlbaum, Mehlbaum onderzoek

Dr. Julien van Ostaaijen, lector Recht en Veiligheid Avans

Dr. Ruth Prins, Directie Veiligheid Rotterdam

Judith van Valkenhoef Msc, Onderzoeker Politieacademie²

Lodewijk Gunther Moor, oud-directeur Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP)

² Door ziekte heeft Judith van Valkenhoef niet aan de werkzaamheden van de leescommissie kunnen deelnemen.